Reformatorische Opvoeding

Blad van het Instituut voor Reformatorisch Onderwijs (IRO)
nr. 2 - 7 mei 2026

CALVIJN EN DE WILDE MUNT

‘In zonde geboren.’ Men doet er maar makkelijk over. Of zoals Calvijn het zegt : ‘Wij brengen uit moeder’s lijf niets mede dan louter onreinheid.’ (Verkl. Handelingen 15:9) De mens heeft allerlei vormen bedacht om eraan te ontkomen, allerlei religieuze vrome ceremoniën, stelt Calvijn, maar die hebben geen kracht in zichzelf. Het zijn hoogstens hulpmiddelen, maar het gaat vaak verkeerd, waar Calvijn veel tegen woedt in zijn geschriften. Calvijn houdt niet van religieuze poppenkasten. Je hoort bij Calvijn ook geen woorden van een evangelist, maar van een onderwijzer die streng en diep is. Ook hij zat nog vast in deze systemen. Ook hij was nog in de religieuze poppenkast, maar hij wilde het verdiepen, wilde het vleselijke en menselijke lossnijden, maar hij was hierin te rigoreus en extreem, te bot veelal, wat voor problemen zorgde. Calvijn was van de botte bijl, maar was nadat het leed was geleden wel van de goede nazorg. Hij had wel doekjes voor het bloeden, wat hij deels zelf had aangericht. Is dat helemaal eerlijk ? Het is beter dan niets. Calvijn is niet van de ‘hit and run’. Calvijn gaf toe dat hij ook maar gewoon een zondaar was, dat hij vele malen had gefaald, dat hij ongeduldig kon zijn met snelle emotie. Hij had een temperament. Hij had ontelbare malen gefaald in het naar behoren uitvoeren van zijn taak. Dat gaf hij zelf toe. De reformator was in gevecht met een wild beest wat hij niet kon overwinnen. Dat was zijn zwakheid. We kunnen dat terugvinden in zijn testament, het Leven van Calvijn, door Beza, zijn opvolger.

Toen Jezus kwam verdwenen de vormen, stelt Calvijn. De mens viel steeds meer, stelde Calvijn in zijn Handelingen verklaring. Het werd hoe langer hoe erger. Jezus stond voor de afschaffing van de vormen en de vormendienst, en zo bleef er niets anders over dan de eenvoudige en reinheid des harten. En dat is een waarheid die staat. Calvijn streed tegen de valse Jezuserijen die om de uitwendigheid gingen, om de vormen, want daar was Jezus helemaal niet voor gekomen. Dat maakte de mens ervan, en Calvijn noemde dat grote en ijdele godslastering.

Calvijn stelde dat in het oer de mens grote gaven had, maar dat door de zonde er geen spoor van reinheid meer is overgebleven. De mens is dus verdorven in al zijn delen, en daarom heeft de mens iets van buiten nodig. Daarom hamert Calvijn op de afstemming. We moeten hierbij opmerken dat het om afstemming en toetsing gaat. Wij moeten dus tot Pniël gaan. De mens moet gaan tot de verlorenheids-kennis, oftewel de zwarte bruid, en moet met haar worstelen. De zwarte bruid is de hemelse kerk, de moederkerk. Als de mens de verlorenheids-kennis niet heeft, dan bedriegt hij zichzelf. Vandaar dat deze kennis naar Calvijn’s woorden voorop staat. Deze kennis is een belangrijk thema in zijn leer.

Calvijn stelt dat de mens voor vleselijk inzicht zich met uitwendige schoonheid bezigt, maar dat het bij God aankomt op de geestelijke kennis des harten. God kijkt niet naar de ijdele glans der werken, maar naar de reinheid des harten. (Verkl. 15:7) Mensen oordelen veelal naar de uitwendige schijn. In die zin is God tegengesteld aan de mens. De mens moet zich daarom niets inbeelden. Het is van

belang voor de mens zijn eigen verlorenheid op te merken, hoe ver de mens van God afleeft. De mens oordeelt naar aards en ruw gevoel. Calvijn zei : ‘Uitwendige plechtigheden zijn dekmantels voor allerlei ondeugden.’ (Verkl. 15:5) Het loopt door personen met aanzien, stelt Calvijn. Eerbied ontwijkt het onderzoek. (Verkl. 15:1) Hij woedt tegen de dwaze vertoningen die ze concilies noemen. Calvijn stelt dat het kleine getallen van zotte en dwaze mensen zijn die dan besluiten wat hun goeddacht. (Verkl. 15:2)

Calvijn stelt dat onderwijs in de leer op zich niet genoeg is, maar dat er ook dagelijkse oefening nodig is en de prediking ervan. (Verkl. 14:23)

Het leven is proza. Calvijn stelt dat de raadslagen van de vijand en de aanstoot van de goddelozen nodig zijn, want anders zou volharding te makkelijk zijn, want dan zou het een aangename weg zijn, een lieflijke en zachte weg. Daarom moeten er hinderpalen van verlokking zijn, om moeilijkheid geboren te doen worden, stelt Calvijn. Standvastigheid wordt daarom weinig gevonden. Alleen hen die tot de strijd zijn toegerust houden vol tot het eind. Calvijn stelt dat God de goddelozen daarom vaak spaart, en vet maakt door voorspoed, en juist naar zijn kinderen harder en strenger is. De hel is dus in wezen niet zozeer voor de ongelovigen en goddelozen. God heeft geen behagen in zulke offers. De hel is voor de kinderen van God, opdat zij groeien. God is niet romantisch naar zijn kinderen. De goddelozen krijgen een valse hemel, en er zal loon zijn naar werken. Ze zullen dus niet gaan ontkomen aan de Wraak des Heeren, maar de Heere heeft geen behagen in slachtoffers of in overmatige hellepraatjes. Het is een gedicht. Het leven is proza. De goddelozen zullen weer verwelken, zullen weer vergaan, uiteindelijk. Telkens komen ze echter weer opzetten opdat het plan des Heeren wordt volbracht.

Proza, verhalen, zijn dus nodig om het te kunnen verwerken, tot de diepte te kunnen gaan. Het leven is dus niet zomaar alleen maar botte kennis. God is veel groter dan dat. God is een geheimenis, de eindeloze diepte die voor mensen onbereikbaar is. Een ieder zal zijn leven moeten geven voor dat geheimenis, en op de tocht zal men worden beproefd. God leidt de welwillende in.

God doet al deze dingen opdat het vlees onder de roede wordt gehouden, stelt Calvijn. Dat moet gebeuren opdat het niet brooddronken wordt. Als God dat niet zou doen, stelt Calvijn, dan zou men in een doodsslaap terecht komen. In de onderwijsboeken van Calvijn is een voortdurende spanning tussen verdienen en niet verdienen. Hoofdzaak is dat het niet naar het vlees, naar een mens, verdiend kan worden, maar er zijn wel achterdeurtjes. Dan moet je goed zoeken. Uiteindelijk komt daar bij Calvijn maar bar weinig van terecht. Gevaar van pensionering ligt dus op de loer. Men grijpt het met beide handen aan, maar wie dieper in de onderwijsboeken van Calvijn gaat ziet wel een heel smal pad van geestelijk verdienen. Calvijn heeft zijn eigen verdienmodel, zijn eigen loonsvorm, als zijnde zijn definitie van wat genade is. Het wordt niet door de mens zelf verkregen, maar het heeft met het Lazarus geheimenis te maken, en met het geheimenis van de arbeiders van de wijngaard. Dit gebeurde niet door werken, maar door afstemming, dus ook het niet werken wordt uitbetaald. Men wordt betaald voor het luisteren, zoals Maria. Eigenlijk moet men dingen doen die normaal gesproken geen loon waardig zijn, en daarom spreekt Calvijn liever niet over loon en verdienen. Het menselijk vlees kan te bedriegelijk zijn in deze dingen, net zoals Berkouwer moeite had met een samenwerkingsverband tussen God en mens. Maar dat neemt niet weg als er vals geld in de omloop is, is er ook het ware geld. Het één sluit het ander niet uit. Je kunt vallen in de ene extreem, maar ook in de andere extreem. Pensionering staat op de loer, mensen. Yahweh betekent

wording. Men moet niet alleen een kanaal zijn van het goede, maar ook het goede worden. Het zijn dus allemaal deelwaarheden. Men mag protesteren tegen het verdienen, maar men moet niet overdrijven. Calvijn gaf openlijk toe dat hij zo terughoudend was met loon vanwege de bedriegelijkheid van de mens, en stelde dat hij wel openstond voor betere formuleringen, maar dat hij voor nu de deur vrijwel dichthield, tenzij hij daartoe de juiste woorden vond, en dat gebeurde in zijn bijbel verklaring, dat Calvijn dan in het geheimenis van de arme Lazarus en de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard een wild, woest en verlaten pad liet zien, waarin de mens hemels loon ontving. Ja, dat was genade, God's werk, niet van de mens, maar hij sprak ook van diepere geheimenissen in God en mens. Hij sprak over het feit dat God wilde dat de mens vrijwillig zou komen, maar dat dit eigenlijk niet meer mogelijk was door de zondeval. Zelfs het willen van de mens was verdorven geworden. Toch was er dan ergens nog een pad waar Calvijn het liever niet over had. De verborgen dingen zijn van God. Hij was bang voor ijdele nieuwsgierigheid en voor het forceren. Hij stelde het hard, maar werkte er dan omheen, liet dan de andere kanten zien. Dat is de wildernis van Calvijn. Het is ruige natuur. Soberheid is de enige weg. Daarin is de sleutel in het minste. Niet het vele, maar het weinige. Het is een hongergeboorte.

Calvijn hield de poorten gesloten. Hij had misschien genade voor de meest ijverigen van zijn leerlingen. Hij gaf daarbij toe dat hij ontelbare malen fouten had gemaakt in de hem opgedragen taak. Daarom waren er gaten in zijn visnet. Er waren gaten in zijn soms gruwelijke stellingen. Als je de weg wist en het geheel van Calvijn kende, dan kon je zo nu en dan ergens uit deze trein naar Auschwitz springen. Calvijn was een genade-nazi en een christofascist. Je moest bij hem niet rommelen met de calvinistische dogma's. Die waren niet van hem. Die waren aan hem overgedragen, en hij worstelde er zelf ook mee.

Calvijn heeft dus een subtiel verdienmodel wat heel zuiver is. Je komt er bij Calvijn dus niet zomaar door en zal in de meeste gevallen een dichte deur aantreffen. In de Institutie is dit overigens iets extreems. Vandaar dat de bijbelverklaringen ontsnappingsroutes hebben voor de opmerkzame lezer. Calvijn geeft zich op zich niet makkelijk prijs. Hij noemt zichzelf aan de andere kant ook zeker niet onfeilbaar. Hij erkent zijn tekortkomingen. Hij erkent zijn falen.

Calvijn geeft toe dat de menselijke overleveringen en tradities erger zijn dan in de tijd van Augustinus. Calvijn noemt dat mensen meer geneigd zijn tot bijgeloof. Calvijn wil mensen wegleiden van zomaar geloof op zich. Dat is trouwens niet eens de definitie die Calvijn aan het ware geloof geeft. Er is vleselijk, menselijk geloof, en geloof wat van de hemel is, als kennis. Calvijn wil de mens terug leiden tot de afstemming.

DE YORUBO-EGYPTO CODERING VAN HET WOORD

Het Woord van God is ons gegeven opdat we mensen en dieren kunnen helpen, niet kapot maken. Het Woord van God is een gedicht. Het is proza. Het is een beproeving, want velen misbruiken het Woord van God om over anderen heerschappij te voeren. Calvijn stelt in zijn verklaring van Handelingen 14 dat je dienstknechten van God op deze wijze kunt herkennen :

1. Ze helpen mensen om afgestemd te zijn op God.

2. Ze vragen voor zichzelf geen heerschappij.
3. Ze zijn niet uit op winstbejag.

Toch kan de wereld hen niet verdragen, stelt Calvijn. De goddelozen doen de dienstknechten van God kwaad, en de overheden slapen. De menselijke geboden zwijgen, stelt Calvijn. Er wordt niet met de dienstknechten van God rekening gehouden. Van de wereld kun je geen bescherming verwachten. Zij hebben altijd andere dingen te doen. Maar zo vinden de dienstknechten van God de weg tot God. Zo blijven ze op het smalle pad, dieper de wildernis in.

Als je waarlijk geloof wil hebben is dat niet zomaar iets vaags, maar gebeurt dat door het Woord van God. Het ware geloof is kennen, een studie plan, en dat vraagt om volkomenheid, anders treft het geen doel. Geloof is in het westen tot formule geworden, tot opzegversje. Maar geloof is een school. Spijbel niet. Blijf niet telkens in dezelfde klas zitten omdat je er andere liefhebberijen op nahoudt buiten God om, buiten de kennis om. Maak het beste van je leven.

Het is een gedicht. Geen dogma. Het vraagt om verdieping. De stormen gaan komen, de wateren gaan komen, en dan moet je diep zijn, anders wordt je meegesleurd. Dat kun je niet allemaal op het laatste moment doen. Je kunt een boot ook niet even in één dag maken. Ga er nu al mee aan de slag.

Calvijn stelt dat je niet tot de kennis komt zomaar zonder het Woord van God. Kennis is dus ook niet iets vaags. Doe er niet te makkelijk over, alsof het wel in de wind te horen is, alsof je het naar willekeur kunt gebruiken en toepassen. Keer terug tot de studie.

Stem af op het Woord van God, niet op het woord van mensen.
Houdt je daarmee bezig.

Alle volken zijn met blindheid geslagen, stelt Calvijn. Maar er is een pad voor hen die zich afstemmen.

Alle volkeren wandelen in hun eigen wegen, stelt Calvijn. Kijk maar om je heen. Je ziet het. Calvijn stelt dat ze in de dood zijn verdwaald.

Genesis 15:1 : ‘Ik ben u een Schild, uw Loon zeer groot.’ (Statenvert. 1637)
De Heere is een beeld van het hemelse loon. In de Yoruba taal betekent èrè (vgl. Heere) ook loon, als een hele diepe wortel van het Egyptisch ‘Herw’, of ‘Here’ (Griekse transliteratie : Horus), wat ‘de verre’ betekent, ‘arm’, of ‘honger’ (h’r, hur). Alhoewel vaak mannelijk afgebeeld wordt Here in de pyramide teksten ook als godin met borsten beschreven. Ook de Grieken namen haar over als Here (Ionisch, Homerisch) of Hera.

Heere is wat het minimalisme is, het sobere, smalle pad. Dat is het loon zelf.